

štúdie

Začiatky írskeho monasticizmu a kristianizačná činnosť írskych mníchov

Jana Sofková

I.

Pre obyvateľov zeleného ostrova bola vždy typická ich kresťanská viera a je tomu tak až dodnes. Íri patria aj v súčasnosti medzi národy s najviac vyvinutým náboženským cítením. Faktom však je, že ani dnes presne nevieme, kto boli prví kresťania, kto ich oboznámil s kresťanstvom a kedy sa vlastne viera v Krista začala šíriť po ostrove. Tieto a mnohé iné otázky zostávajú aj naďalej nezodpovedané. Môžeme len predpokladať, že tak ako v ostatných častiach západnej Európy, sa kresťanstvo na ostrov dostalo prostredníctvom obchodníkov.

Jedným z najstarších svedectiev o začiatkoch kresťanstva v Írsku je zmienka v kronike Bedy Ctíhodného, kde sa dozvedáme o Palladiovi, prvom nám známom biskupovi na írskom ostrove. Ako sa v kronike uvádza, v roku 431 mal byť vyslaný pápežom Celestínom I. „*k Írom veriacim v Krista*“.¹ Toto je prvá a zároveň jediná zmienka o pôsobení Palladia medzi Írmi. Nedozeráme sa z nej nič podrobnejšie o jeho činnosti medzi ľuďmi. Napriek prítomnosti kresťanstva tu neexistovali žiadne komunity veriacich, preto môžeme predpokladať, že práve ich organizácia bola úlohou Palladia. O mieste jeho pôsobenia sa takisto polemizuje. Je možné, že účinkoval na území dnešného okresu Wicklow na východe Írska, kde sa nachádzajú tri kostoly, ktoré mal údajne založiť, a to v mestách Tigroney, Donard a Cilleen Cormac. Do úvahy teda môžeme vziať najmä južnú časť ostrova, tá mala totiž na rozdiel od severných častí ostrova obchodné a kultúrne väzby s Britániou a Galiou.² Podľa všetkého sa v Írsku dlho nezdržal a odišiel do Škótska, kde zomrel pravdepodobne vo Fordunne. Hoci sa na Palladia pre jeho krátky pobyt na ostrove rýchlo zabudlo, je nepopierateľné, že pôsobil v Írsku ako biskup ešte pred príchodom oveľa známejšieho biskupa, nazývaného aj apoštol Írska, svätého Patrika.³

¹ CTIHODNÝ, Beda. *Cirkevní dějiny národa Anglů*. Kniha I., kap. 13. Praha : Argo, 2009, s. 46.

² Možné sú aj cirkevné kontakty Írska s Galiou. Tieto dohady podporuje práve zmienka o Palladiovi v kronike Prospera z Akvitánie. Palladius, ešte ako diakon, odporučil v roku 429 pápežovi Celestínovi I. poslať biskupa Germana z Auxerre do Británie vykoreniť pelagiánske kacírstvo. Preto historici spájajú Palladia s cirkevnými strediskami v Auxerre v Gálii a jeho prítomnosť v Írsku môže dokazovať kontakty s cirkevnými komunitami v Gálii. Pozri KENNEY, F. James. *The sources for the early history of Ireland. Ecclesiastical. An introduction and guide*. New York : Octagon Books, 1966, s. 164-165.

³ FARMER, D. Hugh. *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava : Kalligram, 1996, s. 400.

Pre írske cirkevné dejiny, ale aj pre írske dejiny ako také, je najvýznamnejšou postavou svätý Patrik. Dlhý čas bol mylne označovaný za jediného apoštola Írska, ktorý obrátil celý ostrov na kresťanskú vieru. Hoci je spomedzi všetkých írskych svätcov najznámejší, paradoxne sa o jeho osobe veľa nevie. Všetky informácie o jeho živote a o jeho pôsobení na írskom ostrove pochádzajú z jeho latinskej autobiografie *Vyznanie (Confessio)*⁴ a z diela *List Korotikovým vojakom*.⁵ Ďalšie informácie o Patrikovi sa nachádzajú v dvoch dielach až z druhej polovice 7. storočia. Prvé dielo s názvom *Životy (Vitae)* napísal Tírechán okolo roku 670 a druhé dielo s rovnakým názvom vytvoril Muirchú okolo roku 690. Tieto diela značne rozširujú poznatky o svätom Patrikovi, ale ich hodnovernosť je otázna.⁶

Magonus Sucatus Patricius, viac známy ako svätý Patrik, sa narodil okolo roku 390 v mestečku Bannavem Taberniae. Mal rímsko-britský pôvod, jeho otec Calpurnius bol rímskym dekuriómom. Napriek tomu, že sa narodil do kresťanskej rodiny, samotný Patrik nebol kresťanom. Jeho obrátenie na kresťanskú vieru nastalo až v otrockom zajatí v Írsku. Ako 16-ročného ho uniesli írski piráti a predali do otroctva v Írsku. Po šiestich rokoch života na írskom ostrove, ktoré strávil ako pastier stáda svojho pána, sa mu okolo roku 407 podarilo ujsť naspäť do Británie.⁷

Ako Patrik vo *Vyznaní* napísal, po vizionárskom sne, ktorý ho nabádal kázať Božie slovo a obracať ľudí na vieru, sa vrátil na ostrov. Kým sa však do Írska vrátil, uplynulo od jeho úteku z Írska 25 rokov, počas ktorých sa pripravoval na kňazský stav. Práve toto medziobdobie je predmetom rôznych dohadov. Jedna tradícia, zaznamenaná Tírechánom, hovorí, že Patrik cestoval Galiou, Itáliou a po ostrovoch v Tyrhénskom mori. Historici sa však viac opierajú o tradíciu, že Patrik strávil toto obdobie v Galii, respektíve v Auxerre u svätého Germana.⁸ Ako dôkazy ich tvrdenia im slúžia samotné Patrikove diela. Patrik ich napísal málo uhladenou, elegantnou a veľmi slabou latinčinou, ktorá sa ponášala na latinčinu používanú v severnej Galii.

Jeho opätovný príchod do Írska a počiatok jeho misijnej činnosti bol zdrojom mnohých polemík historikov. Historici sa dlho nevedeli zhodnúť, odkedy začala jeho misia na Írskom ostrove. Jedni boli verní tradícii a nazdávali sa, že jeho misia prebehla v rozmedzí

⁴ Latinský text i anglický preklad je dostupný na internete: *The Confession of Saint Patrick*. In STOKES, Whitley. (ed.). CELT: Corpus of Electronic Texts: a project of University College, Cork College Road, Cork, Ireland. [online] Dostupné na internete: <<http://www.ucc.ie/celt>> Pozri tiež štúdiu BERSCHIN, W. Ich Patricius... Die Autobiographie des Apostels der Iren. In LÖWE, Heinz. (ed.). *Die Iren und Europa im früheren Mittelalter*. 2 vols. Stuttgart : Klett-Cotta, 1982, Vol. 1, s. 9-25.

⁵ Z lat. prekladu *Epistula ad milites Corotici*. In STOKES, ref. 4.

⁶ KENNEY, ref. 2, s. 329-335.

⁷ St. Patrick. *The Confession of Saint Patrick*. In STOKES, ref. 4.

⁸ RYAN, John. *Irish Monasticism. Origins and Early Development*. Dublin : The Talbot, 1931, s. 59-60.

rokov 432 – 461, iní sa zasa nazdávali, že zomrel okolo roku 420 a preto jeho aktivitu na ostrove datovali do 1. polovice 5. storočia.⁹ Dnes sa však väčšina historikov zhoduje s prvým tvrdením a teda, že svätý Patrik bol s najväčšou pravdepodobnosťou aktívny aj v druhej polovici 5. storočia.

Predpokladá sa, že jeho misijná činnosť prebehla najmä v oblasti severovýchodného, centrálného a západného Írska, keďže tieto časti Írska ešte neboli kresťanské. Práve južná oblasť Írska, teda Munster a Leinster boli už skôr kristianizované.¹⁰ Svätý Patrik si postavil sídlo v Armaghu (*Ard Macha*) v blízkosti Tary, domova najsilnejšieho kráľa v Írsku, a založil tam školu a *familiu*.¹¹

Svätého Patrika si pripomíname v deň jeho úmrtia, teda 17. marca, avšak rok jeho smrti sa nezaznamenal. Za ten sa najčastejšie považuje rok 461. Spomedzi všetkých írskych svätcov je práve sv. Patrik najobľúbenejší a najznámejší.

Patrikovo dielo *Vyznanie* nemožno považovať za autobiografiu, ako ju poznáme v dnešnej dobe. Bolo to skôr vyznanie, ako to napísal aj samotný Patrik. „*A toto je moje vyznanie, skôr než zomriem.*“¹² Hovoril viac o Bohu ako o sebe samom a nám tak zanechal len málo informácií o svojom živote. Walter Berschin, ktorý sa venuje Patrikovmu dielu, vo svojej štúdii vysvetlil trojaký význam slova *vyznanie*: ako *vyznanie viny*, *vyznanie chvály* a *vyznanie viery*.¹³

Ďalším jeho dielom je *List Korotikovým vojakom*, ktorý Patrik napísal ako reakciu na vyvraždenie čerstvo pokrstených Írov. Tí boli vojakmi vodcu severnej Británie Korotika prepadnutí, povraždení a niektorí odvečení do zajatia. V tomto liste sa Patrik veľmi pohoršoval nad násilným a nemilosrdným aktom vraždy a znásilnenia mladých mužov a žien, ktorý bol vykonaný hneď nasledujúci deň po ich pokrstení a pomazaní chrizmou. Svätý Patrik bol rozhorčený nad toľkou ľudskou ohavnosťou, ale najviac ho pobúrilo a nahnevalo, že páchatelmi boli kresťania. Tento list adresovaný britským kresťanom rovnako využil

⁹ KOŽIAK, Rastislav. Špecifické črty vývoja kresťanstva a monasticizmu v Írsku v ranom stredoveku. In KOŽIAK, Rastislav – MÚCSKA, Vincent (ed.). *Rehole a kláštory v stredoveku*. Banská Bystrica – Bratislava : Chronos, 2002, s. 34.

¹⁰ Ešte pred príchodom svätého Patrika sa na juhu krajiny objavili biskupi, ktorí sa starali o organizovanie kresťanov. Okrem už spomenutého Palladia, to bol napríklad svätý Declan z Ardmore, ktorý mal pochádzať z kráľovskej rodiny v Írsku. Pápežom Celestínom bol vysvätený za biskupa a poslaný do Írska. Pôsobil v oblasti Waterfordu a založil chrám v Ardmore. Pozri POWER, Patrick. *Life of St. Declan of Ardmore*. Cork : Irish Texts Society, 1914, s. 7-16.

¹¹ Bolo to írske rehoľné spoločenstvo, založené na základoch rodiny.

¹² Z latinského originálu „*Et haec est Confessio mea antequam morior*“. Pozri BERSCHIN, ref. 4, s. 9.

¹³ Z latinského originálu „*confessio peccati, confessio laudis, confessio fidei*“. Pozri BERSCHIN, ref. 4, s. 9.

na obranu svojej kňazskej činnosti. Svätý Patrik sa úplne stotožnil s Írmi a svoj pôvod nebral do úvahy, keď písal „*Je to snád' hanebná vec, že my sme sa narodili v Írsku?*“¹⁴

Patrikovi sa pripisuje aj veľká írsky modlitba, nazývaná *Pancier svätého Patrika (Lorica)*. Presne tak ako sú spochybňované legendy o svätom Patrikovi, ako vyhnal všetky hady z Írska, ako použil d'atelinový trojlístok na vysvetlenie existencie Svätej Trojice, aj táto báseň je predmetom diskusií. Možno ju samotný Patrik nenapísal, ale istotne inšpirácia na jej napísanie smeruje k nemu.¹⁵

Ďalším významným svätcom zeleného ostrova je svätá Brigita Írska,¹⁶ opátka kláštora v Kildare. O jej živote nám zanechal mních Cogitosus cenné informácie. Jej životopis napísal asi 100 rokov po jej smrti na žiadosť mníchov z Kildare. Vstúpila do rehole veľmi mladá. Zaslúžila sa o šírenie kresťanstva na juhu Írska tým, že založila už spomenutý kláštor v Kildare v okrese Leinster. O jej živote sa síce vie len málo, ale jej kult v Írsku je nespochybniteľný. Sú jej pripisované rôzne zázraky. Dvadsať sestier sa po stáročia staralo o udržanie ohňa pri jej svätostánku tak, že vždy jedna sestra bdela celú noc pri ňom. A hoci oheň neustále horel, popola nikdy nepribudlo. Oheň obklopoval kruh z krovia, do ktorého nesmel vstúpiť žiaden muž, pretože by sa buď zbláznil, alebo by sa mu stalo niečo iné.¹⁷ Často je zobrazovaná s kravou, ako jej leží pri nohách, pretože, ako vravia zachované pramene a legendy, bolo možné jej kravy podojiť aj trikrát za deň, aby mali biskupi mlieko na pitie. Je patrónkou básnikov, kováčov a liečiteľov. Svätú Brigitu si pripomíname 24. marca.¹⁸

Dňa 16. mája sa slávi sviatok svätého Brendana, opáta z Clonfertu. Pravdepodobne žil v rokoch 486 až 575. Miestom jeho pôsobenia sa stalo západné Írsko, kde založil mnohé kláštory. Okolo roku 559 založil kláštor Clonfert v grófstve Galway, kde bol aj opátom, ďalej založil kláštor Annadown (taktiež v Galway), Inishadroum v grófstve Clare a Ardfert v grófstve Kerry. V západnom Írsku je mnoho geografických názvov spojených práve

¹⁴ „*V smútku a žiali budem plakať hlasnejšie. Ó najrozkošnejší a najviac milujúci bratia a synovia, ktorých som splodil v Kristovi (nedokážem ich spočítať), čo pre vás budem môcť urobiť? Nie som hodný, aby sa mi dostalo pomoci od Boha ani ľudí. Bezbožnosť bezbožníkov nad nami zvíťazila. Zaobchádzajú s nami, ako keby sme boli cudzinci. Neveria snád', že sme prijali jeden krst, alebo že máme jedného Boha a Otca? Je to snád' hanebná vec, že my sme sa narodili v Írsku?*“ Pozri St. Patrik. *Letter to Coroticus*. [online] Dostupné na internete: <<http://www.yale.edu/glc/archive/1166.htm>>

¹⁵ Z českého prekladu. Pozri CAHILL, Thomas. *Jak Irové zachránili civilizaci*. Praha : Pragma, 1998, s. 117.

¹⁶ V literatúre a v prameňoch aj Bridget, Brogid, Brigit, Bride. Pozri KENEY, ref. 2, s. 357-358.

¹⁷ Gerald z Walesu. *Dějiny a místopis Írska*. Praha : Aurora, 1998, s. 92-94.

¹⁸ Je zaujímavé, že sviatok svätej Brigity, ktorý sa kedysi slávil 1. februára, mal rovnaký dátum ako takzvaný *Imbolc*, jeden zo 4 hlavných pohanských sviatkov v časoch predkresťanského Írska. V tento deň sa konal ohňový obrad pre pohanskú bohyňu Brig. Pre podobnosť mien sa preto Brigita dávala do súvisu s touto bohyňou. Pozri KENEY, ref. 2, s. 357.

so svätým Brendanom, ako napríklad Brendanov vrch, Brendanov mys, Brendanov záliv alebo Brendanov prameň.¹⁹

Samozrejme, nemôžeme nespomenúť veľkého írskoho svätca, opáta Kolumbána Staršieho.²⁰ Narodil sa v Gartane (grófstvo Donegal) v írskom klane Ui Neill približne v roku 521. Aj on zakladal kláštory, napríklad v roku 546 kláštor v Derry, v Durrowe okolo roku 556 a pravdepodobne aj kláštor Kells. Nezostal však v Írsku, ale spolu s 12 spolubratmi odišiel v roku 563 na ostrov Iona²¹ a tu strávil zvyšok svojho života a do Írska sa vracal len na dôležité návštevy. O živote svätého Kolumbána Staršieho sa dozvedáme najviac z prameňa svätého Adomnána (rovnako ako svätý Kolumbán Mladší, aj on bol opátom v kláštore na ostrove Iona). Kolumbán Starší zomrel v roku 597 tesne pred rannou pobožnosťou, a ako to napísal Adomnán, jeho blížiacu sa smrť vycítila nielen jeho komunita, ale aj jeho kone.²²

Nie nadarmo sa Írsko nazýva ostrovom svätcov a učencov. Svätý Patrik, svätá Brigita, svätý Brendan a svätý Kolumbán Starší sú štyria najväčší a najznámejší svätí Íri, ktorí sa pričínili o organizovanie kresťanstva v Írsku zakladaním kláštorov.²³ Práve preto sme pozornosť upriamili hlavne na nich. Tvoria však len časť zo všetkých írskych svätcov.²⁴

Írska monastická cirkev sa odlišovala od cirkvi na európskej pevnine, ktorej správa spočívala na diecéznom systéme, v rôznych konkrétnych detailoch týkajúcich sa riadenia cirkvi, náboženskej praxe alebo liturgických zvyklostí (ako napríklad sviatosť zmierenia, výpočet Veľkej Noci). Tieto rozdiely sa však nikdy netýkali náuky katolíckej cirkvi. V tomto stáli Íri vždy verne pri rímskom pápežovi, ako to tvrdí vo svojom liste pápežovi Gregorovi írsky svätec a misionár Kolumbán Mladší.²⁵

¹⁹ KENNEY, ref. 2, s. 406-420.

²⁰ V mnohých prameňoch, najmä v írskych, ho nájdeme pod menom Colum-cille.

²¹ Ostrov pri severozápadnom pobreží Škótska. Okrem názvu Iona, sa môžeme stretnúť aj s pomenovaním I, Hii, Hy alebo latinským Ioua.

²² MOORE, T. M. The second wave: Irish revival and missions in the generations after Patrick and prior to the synod of Whitby. In ARMSTRONG, H. John (ed.). *Reformation and revival. A Quarterly Journal for Church Leadership*. Volume 8, Number 4. Fall : ACT 3, 1999, s. 152-156.

²³ Je samozrejmé, že zakladanie kláštorov a kresťanských spoločenstiev sa nezaobišlo bez pomoci ďalších nasledovníkov. Hlavne svätému Patrikovi a Brendanovi pripisovali kristianizáciu celého ostrova. Dnes sú však tieto názory prekonané. Súčasná literatúra hovorí už pomocníkoch a nasledovateľoch týchto svätcov.

²⁴ Pre zaujímavosť uvedieme aspoň zopár ďalších opátov; napríklad Adomnán, opát z ostrova Iona; Brendan z Birru, opát kláštora v Birre; Ciaran, opát v Clonmacnois (Cluain Mocca Nois), ktorého meno sa vyskytuje aj ako Ceran, Kieran, Queran; Finnian, opát z mesta Clonard či Kevin, zakladateľ a opát v Glendaloughu.

²⁵ „*Nos enim sanctorum Petri et Pauli et omnium discipulorum divinum canonem spiritu sancto scribentium discipuli sumus, toti Iberi, ultimi habitatores mundi, nihil extra evangelicam et apostolicam doctrinam recipientes, nullus hareticus, nullus Iudaeus, nullus scismaticus fuit, sed fides catholica, sicut a vobis primum, sanctorum videlicet apostolorum successoribus tradita est, inconcussa tenetur.*“ *Monumenta Germaniae Historica. Epistolae*. Epistolarum tomus III. Merovingici et Karolini aevi I. Columbae sive Columbani abbatis Luxoviensis et Bobbiensis epistolae IV, Wilhelmus Gundlach, Berolini, apud Weidmannos, 1892, s. 171.

Z liturgických zvyklostí spomenieme najmä vykonávanie sviatosti pokánia a zmierenia. V ranom období katolíckej cirkvi sa táto sviatosť chápala a uskutočňovala ako verejný obrad. Penitenti, teda veriaci konajúci pokánie a vyznávajúci sa zo svojich hriechov, boli v tých časoch verejne vylúčení z aktívnej účasti na náboženských úkonoch a obradoch, do čoho samozrejme patrilo aj odopretie prijímania Sviatosti Oltárnej. Po určitom a pomerne dlhom čase, počas ktorého vykonali biskupom predpísané verejné pokánie za svoje previnenia a podstúpili rôzne druhy prísnych trestov, ako bol napríklad pôst či iné „sebatrýznenia“, im bola verejne udelená sviatosť zmierenia a odpustenie hriechov.²⁶ V Írsku bolo pokánie a sviatosť zmierenia organizované iným spôsobom. Vyvinula sa tu osobitná forma pokánia, pri ktorej sa spoveď vykonávala opakovane a súkromne kňazovi (tzv. ušná spoveď) a bolo pri tom zachovávané tajomstvo. V Írsku ani samotné pokánie netvorilo súčasť verejnej liturgie, ako sa to dovtedy praktizovalo v katolíckej cirkvi na pevnine, ale sa udeľovalo súkromne a súkromne sa aj vykonávalo. Pokánie, uložené súkromne spovedníkom a vykonané súkromne kajúcnikom, malo teda miernejšiu podobu. Pozostávalo predovšetkým z modlitby, umŕtšovania²⁷ a konania dobrých skutkov. Jeho veľkosť závisela, prirodzene, od množstva a závažnosti hriechov. Presne stanovené „trestné tarify“ boli stanovené a zaznačované do tzv. *penitenčných kníh – penitenciálov*. Penitenciále boli akýmisi príručkami, sprievodcami, či manuálmi pre spovedníkov. Pomáhali im určovať presný a konkrétny druh pokánia za konkrétny hriech. Írska penitenčná prax sa prostredníctvom írskych mníchov rozšírila po celom kontinente a postupne sa presadila do celej cirkvi.²⁸

Významný vplyv na formovanie charakteru írskej cirkvi zohrávala skutočnosť, že Írsko nemalo skutočné mestá. Tunajšie kresťanstvo sa teda nemohlo utvárať ako viera mestského typu, ako to bolo v prípade Itálie alebo niekdajšej rímskej provincie Galia, kde sa práve mestá stali základnými bodmi vznikajúcej cirkevnej infraštruktúry založenej na biskupstvách. Írsko totiž nikdy nepatrilo do zväzku Rímskej ríše, ako to bolo v prípade Anglicka. Ostrov bol rozdrobený medzi jednotlivých kráľov a ich klany, ktorých počet bol niečo vyše dvadsať. Írske obyvateľstvo, striktné vidiecke, im podliehalo a to umožňovalo kráľom nadobudnúť veľký význam.²⁹

²⁶ RYAN, ref. 8, s. 356-357.

²⁷ Umŕtvovaním sa snaží veriaci kajúcnik asketicky ovládať svoje telo, zmysly, pudy a zlé sklony sebazapieraním a odriekaním, ktoré je spojené s telesnými kajúcimi skutkami. Pozri VRAGAŠ, Štefan et al. *Teologický a náboženský slovník*. II diel (L-Ž). Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2008, s. 355 (Autor príslušného hesla Š. Vragaš).

²⁸ KENNEY, ref. 2, s. 238.

²⁹ BITEL, Lisa M. *Isle of the saints. Monastic Settlement and Christian community in early Ireland*. London : Cornell University Press, 1993, s. 2.

V 5. storočí príchodom Palladia, svätého Patrika a ďalších rehoľníkov sa začali budovať v Írsku organizované spoločenstvá, ktoré mali združovať kresťanov. Podkopávali ale moc kráľov v jednotlivých častiach ostrova. Niet sa preto čo čudovať, že pri svojich misiách museli svätci zažívať veľké príkoria. No v ich činnosti sa im darilo a počas 6. a 7. storočia sa zakladali kláštory po celom Írsku. Nadobudli veľký význam v neprospech írskych kráľov a tak mali až do 12. storočia, kedy sa začala britská invázia do Írska, veľký vplyv v politickej a kultúrnej oblasti.³⁰

Kláštory sa na území Írska stavali v blízkosti dôležitých ciest a na miestach s dobrou pôdou v obývaných častiach ostrova. Kvôli absencii ústrednej moci a mestských sídiel, sa írské kláštory stali pre svoje široké okolie centrami nielen náboženstva, ale aj obchodu, remesiel a v neposlednom rade aj kultúry a vzdelanosti. V súdobých prameňoch sa označovali rozličnými výrazmi, či už írskymi termínmi *eclais*, *domnach*, *tempull*, *reicléis* alebo latinskými *ecclesia*, *cellula*, *oratorium*, *monasterium* či dokonca *civitas*, čo potvrdzuje už povedané, že kláštory v Írsku prevzali funkciu sídelných aglomerácií.³¹

Írska monastická architektúra sa vo veľkej miere odlišovala od kláštorov na kontinente. Vnútorň priestor kláštora bol ohradený *kláštornou ohradou* pripomínajúcou skôr opevnený val, ktorý mal chrániť samotných mníchov, ale aj relikvie zakladateľa kláštora. Mnisi veľmi starostlivo ochraňovali prístup k relikviám, nie každý mohol prísť k svätému. Táto ohrada bola prevažne kamenná, často stavaná spolu s priekopou a podľa bohatstva komunity mala viacero múrov, ktoré obkolesovali kláštornú osadu.³² Za ohradou centrálné miesto zastával kostol a samozrejme hrob alebo svätyňa s telesnými pozostatkami či inými relikviami svätca. Kostoly boli orientované tak, ako to bolo vo všeobecnosti zvykom aj inde, v smere východ – západ, s oltárom smerujúcim k Jeruzalemu a dverami umiestnenými na západnom konci stavby.³³ V tejto centrálnej časti sa nachádzali aj cintoríny, kde boli pochovávaní obyvatelia kláštornej osady. Na tomto mieste mohli spočinúť aj pozostatky patróna komunity, ale najčastejšie mu pre jeho dôležitosť vyčlenili špeciálne miesto v kostole, už v spomenutej svätyni.³⁴ Vo vnútri osady sa nachádzali aj *cely* pre tamojšie obyvateľstvo. Boli to kamenné domčeky alebo drevené chatrče. Krásnym dokladom sú takzvané *clochán* – staré írské chatrče v tvare včelích úľov, obyčajne postavené z kameňa bez použitia malty

³⁰ *Early Irish Monasteries*. [online] Dostupné na internete: <<http://www.nd.edu/~ikuijt/Ireland/Sites/cnoetzel/Theme/monindex.htm>>

³¹ BITEL, ref. 29, s. 57-58.

³² *Tamže*, s. 57-59.

³³ *Early Irish Monasteries*, ref. 30.

³⁴ BITEL, ref. 29, s. 66-67.

so strechami z nasucho kladených kamenných článkov.³⁵ Väčšie a bohatšie komunity mali okrem kostola, svätyne a obytných domov aj ďalšie budovy, napríklad školu, skriptorium, hospic, dielne a mnohé iné.

Špeciálnym druhom architektúry typickým pre írsky kláštor sú kruhové veže. Stavali sa v blízkosti chrámov hlavne od 10. do 12. storočia. Boli to vysoké, okrúhle, smerom nahor sa zužujúce veže, často s kónickou strechou postavené z kameňa a malty. Typickým znakom týchto veží bol ich okrúhly tvar, vstupné dvere umiestnené vysoko nad povrchom zeme a štyri okná (každé nachádzajúce sa na jednej zo svetových strán) priamo pod kónickou strechou. Pôvodne sa používali ako zvonice, po írsky *cloicteach*, napríklad na zvolávanie kláštornej komunity na modlitbu, alebo ako varovanie pred hroziacim nebezpečenstvom.³⁶

Typickým znakom sú aj írsky kríže vyvíjajúce sa nezávisle pravdepodobne od 8. až do 9. storočia. Ich poznávacím znamením je, že vodorovné ramená kríža s kolmým brvnom spája kruh. Mnoho krížov má bohaté dekorácie so špirálami a pletencami. Mnisi ich s najväčšou pravdepodobnosťou používali ako nástroje pri vyučovaní a kázaní. Taktiež mohli slúžiť ako hraničné znaky pre kláštorné lokality, pretože mnohé z nich sú pravidelne situované okolo vonkajších okrajov kláštornej ohrady.³⁷

Spočiatku sa írsky cirkev začala formovať tak ako na pevnine,³⁸ no o sto rokov neskôr, po zavedení kresťanstva v Írsku, už bola tunajšia situácia celkom iná. Základom cirkevnej správy v Írsku sa stali kláštor. Každý významnejší írsky kostol bol kláštorným kostolom.³⁹ Dovtedy existujúce biskupstvá sa zreorganizovali podľa vzoru kláštorov, to znamená, že ich biskupi sa stali aj kláštornými opátmi. Významné kláštorné centrá zakladali nové kláštor, prípadne si pod svoju právomoc podriaďovali iné, dovtedy jestvujúce, založené tým istým svätcom, a tak vznikali kongregácie, združenia kláštorov tvoriace farnosť (*paruchia*), ktoré sa stali strediskami náboženského života v Írsku. Miesto biskupstva s diecézou, či farnosťou, ktorá mu podliehala, prevzali úlohu biskupstva kláštor a ich farnosti.⁴⁰ Vytvorili sa tak

³⁵ Dodnes živým príkladom tohto typu architektúry sú kláštorné domčeky na ostrove Skellig Michael (Sceilig Mhichíl). Pre svoju extrémnu polohu na odľahlom kamennom ostrove, bičovanom vysokými vlnami studeného Atlantického oceánu, sa zachovali v neporušenom stave až do súčasnosti.

³⁶ *Early Irish Monasteries*, ref. 30.

³⁷ *Tamže*.

³⁸ Najstarší kristianizátor Írska, Palladius, ktorý bol do krajiny poslaný v roku 431, sa v dokladoch označoval ako „prvý biskup Írom veriacim v Krista“. Biskupom sa nazýval aj sv. Patrik: „Patricius peccator indoctus, scilicet Hiberione constitutus episcopus me esse fateor.“ *Epistola sancti Patricii ad christianos Corotici tyranni subditos*. In STOKES, ref. 4.

³⁹ KENNEY, ref. 2, s. 291.

⁴⁰ Názov a pojem „parochia“ treba v tomto konkrétnom prípade chápať v širšom význame ako väčšie územie, diecézu. V podobnom širšom význame sa niekedy chápala parochia aj v ranostredovekom Uhorsku. Porovnaj „septem episcoporum parochias“, (824-827), MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1971, s. 5, č. 4+++.

kláštornej farnosti na čele s opátom materského kláštora, na ktorého území bol pochovaný svätec, uctievaný ako jeho zakladateľ. Kláštornej farnosť alebo *paruchia* však nebola teritoriálnou jednotkou, akou bola farnosť na európskom kontinente. V írskom prípade to bolo inak, do kláštornej farnosti totiž patrili viaceré kláštory, z ktorých niektoré sa nachádzali dosť ďaleko od materského kláštora.

Írsky model cirkevnej správy bol teda modelom monastickým. Biskupi ale napriek uvedenému v Írsku jestvovať neprestali. Ich postavenie však bolo oslabené v prospech opáta. Opát nazývaný *abb* (z lat. *abbas*) alebo *pater* mal kňazské svätenie. Stávalo sa občas, že zastával aj funkciu biskupa, no častejšou praxou bolo, že túto funkciu držal v rukách mních, ktorého tým poveril samotný opát. Tento mních, aj keď bol vo funkcii biskupa sa stal opátovým podriadeným, pretože ho k tomu zaväzovali vlastné rehoľné sľuby. Do jeho kompetencie však patrili len niektoré záležitosti obmedzujúce sa na obradné, liturgické funkcie ako bola vysviacka nových kňazov, alebo aj biskupov,⁴¹ či vysviacanie nových kostolov a pod. Významnú časť biskupských kompetencií si ponechal pre seba opát. Išlo predovšetkým o uplatňovanie správnej jurisdikcie. Správa kláštornej farnosti a donucovacia právomoc nad podriadenými bola v jeho rukách.⁴²

Rozdiel medzi írskym a pevninským mníštvom sa prejavil aj v postoji voči ženám. Kým iné kresťanské kláštory vo veľkej miere izolovali ženy od možnosti zastávať vedúce posty v riadení cirkevných inštitúcií a zamedzovali priateľstvá s mužmi, írsky cirkev ovplyvnená pohanskou keltskou vierou, že ženy sú rovné mužom a majú podobné práva ako oni, podporovala ambície žien a ich uplatnenie v náboženskom živote. Tak sa niekedy stretne s prípadmi, keď ženy – abatyše uplatňovali právomoc nad mužmi v dvojítych kláštoroch (mužských a ženských) nielen v Írsku, ale i v Británii, či v niekdajšej Galii. Ženy ako abatyše mohli dokonca vykonávať i biskupskú jurisdikciu. Bol to prípad biskupského sídla v Kildare, ktoré podliehalo veľkému kláštoru svätej Brigity spoločne spravovanému biskupom i abatyšou.⁴³

⁴¹ Špecifikom írskych pomerov bolo, že vysviacku nového biskupa smel uskutočniť aj jeden biskup, čo odporovalo kanonickým predpisom vyžadujúcim v tejto veci prítomnosť aspoň troch osôb s biskupským svätením.

⁴² KENNEY, ref. 2, s. 292-292.

⁴³ RYAN, ref. 8, s. 171; DAWSON, Christopher. *Zrození Evropy: Úvod do dějin evropské jednoty*. Praha : Vyšehrad, 1994, s. 171.

II.

Jedným z druhov asketizmu, ktorý vyznávali írski mnísi, bolo náboženské putovanie („*peregrinatio religiosa*“). Takto boli predurčení k misionárskemu pôsobeniu, ktoré ich preslávilo v kontinentálnej Európe. Ideál putovania predstavujúci pre nich istý spôsob umŕtvovania či nekrvavého mučeníctva, realizovali vo forme intenzívnej misijnej činnosti na európskom kontinente. Šírením Božieho slova medzi pohanmi alebo v krajoch, kde kresťanstvo ešte nezapustilo hlbšie korene, napodobňovali samotných apoštolov, ktorých Kristus vyslal do celého sveta, aby šírili jeho zvesť o ňom – evanjelium. Najznámejší írsky misionár, svätý Kolumbán Mladší, sa vyjadril o tom, aký život by sme mali viesť na tomto svete: „*Na zemi pre nás niet žiadneho domova, pretože náš Otec je na nebesiach, preto sa musíme po svete rýchlo náhlit' a, riadení zhora, neprečeňovať prítomnosť, na myslí mať vždy veci nebeské a pozemskými opovrhovať.*“⁴⁴ Sám tento svoj ideál uskutočňoval vlastnou misionárskou aktivitou.⁴⁵

Život v cudzine, v samote, akoby vo vyhnanstve nebol medzi Írmi ničím nezvyčajným. Naopak, v ranej írskej spoločnosti boli ľudia často vystavovaní podmienkam života vo vyhnanstve. Tento zvyk, či táto črta írskej povahy sa prejavovala od najstaršieho obdobia až do moderných čias. Masové vysťahovalectvo Írov v 19. a v prvej polovici 20. storočia je toho výrečným dokladom. Podobné to bolo aj v stredoveku. V staroírskom právnom systéme sa nachádzajú tresty za prečiny, ktoré ukladajú previnilcom život mimo kráľovstva alebo život mimo ostrova. Túto formu trestu potom prevzali do svojho repertoáru aj mnohé írske penitenciále.⁴⁶ Írski mnísi však samotu, opustenosť a putovanie nechápali ako trest. Život vo vyhnanstve si mnohí vybrali dobrovoľne, ako Kristus vzal na seba kríž a obetoval sa za ľudstvo, tak aj oni ako verní Kristovi nasledovníci putovali pre Krista („*peregrinatio propter Christum*“).

Napodobňovanie Krista sa prejavilo aj vo forme putovania. Misionári vydávajúcí sa na misijnú činnosť na kontinent obvykle odchádzali v skupinkách po 12 mníchoch s trinástym na čele, ktorý ich viedol. Táto prax mala symbolizovať činnosť Krista a jeho 12 apoštolov.

⁴⁴ Columbanus: *Instructio VIII*, 4. Pozri ANGENENDT, Arnold. Die irische peregrinatio und ihre Auswirkungen auf dem Kontinent vor dem Jahre 800. In LÖWE, ref. 4, s. 52.

⁴⁵ Kolumbán sa svojou túžbou po putovaní pripodobňoval starozákonnému Abrahámovi, ktorému Boh nariadil: „*Odíď zo zeme svojej a od príbuzenstva svojho a z otcovského domu svojho do zeme, ktorú ti ukážem*“, Pozri Genézis 12, 1. Tak to aspoň tvrdí jeho životopisec Jonáš z Bobbia. IONAS. *Vitae Columbani liber I. Cap. 4.* In KRUSCH, Bruno. (rec.). *Manumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum.* Hannoverae et Lipsiae: impensis Bibliopolii Hahniani, 1905, s. 159.

⁴⁶ Takéto nariadenie nájdeme aj v regule svätého Kolumbána: „*Si quis laicus periuraverit, si per cupiditatem hoc fecerit ... Si autem non per cupiditatem, sed mortis timore hoc fecerit, in annis inermis exul paeniteat in pane et aqua*“ Columbanus, *Paenitentiale*, 20. In STOKES, ref. 4.

Medzi najvýznamnejšie misijné skupiny patrili: už spomínaný svätý Kolumbán Starší, ktorý v roku 563 odišiel s 12 spoločníkmi na ostrov Iona ležiaci na západnom pobreží Škótska, svätý Mohonna nazývaný aj Makarius alebo Mauricius, ktorého Kolumbán Starší vyslal k Piktom, ďalej svätý Kolumbán Mladší s dvanástimi bratmi pôsobiacimi od roku 612 na území Franskej ríše (dnešné Francúzsko, Nemecko), svätý Kilián s dvanástimi druhmi vyvíjajúci od roku 680 apoštolskú činnosť vo Fransku, svätý Eloquius kristianizujúci od roku 680 v Belgicku, svätý Rudbert alebo Rupert od roku 700 s 12 mníchmi v Bavorsku, svätý Wilibrord od roku 692 vo Frízsku a svätý Forannan zdržujúci sa od roku 970 pri belgických hraniciach.⁴⁷

Pôsobenie írskych mníchov ako Kristových misionárov sa začalo v roku 563 misiou svätého Kolumbána Staršieho medzi keltskými Piktami v Škótsku, kedy bol založený kláštor Iona ležiaci na skalnatom ostrove pri západnom pobreží Škótska. Z tohto významného monastického centra potom Kolumbán Starší a jeho nasledovníci obrátili na vieru pohanských Piktov a v priebehu niekoľkých desaťročí rozšírili Kristovu zvesť aj ďalej, na juh, do anglickej Northumbrie.⁴⁸ Z Iony vyslaný biskup Aidan tu v roku 635 založil kláštor Lindisfarne. Z tohto ostrova na východnom pobreží Aidanovi nasledovníci Finan a Colmán dokončili pokresťančovanie tejto oblasti.⁴⁹

Šírenie kresťanstva írskymi mníchmi pokračovalo aj ďalej, do Mercie v strede Anglicka a do Essexu, medzi východných Sasov, no v tejto dobe prišli Íri do konfliktu s prívržencami „rímskej“ misie vyslanej do Anglicka pápežom Gregorom Veľkým. Benediktínsky mních Augustín tu založil cirkevné stredisko v Kente a rímski misionári vzápätí obvinili Írov zo zavádzania nesprávnych zvyklostí do kresťanskej praxe. Išlo predovšetkým o otázku odlišného výpočtu termínu Veľkej Noci. Konflikt vyvrcholil na synode vo Whitby v roku 664. Prevahu na nej získala „rímska“ strana, ktorá aj s pomocou svetskej moci (Oswiu, kráľ Northumbrie sa priklonil k „rímskym“ misionárom) dosiahla, že vplyv a pôsobenie írskych mníchov v Anglicku sa ukončilo. Írski misionári boli z krajiny vytlačení a sústredili sa na činnosť na európskej pevnine.⁵⁰

Najstaršou kláštornou fundáciou na kontinente je Säckingén v Bádensku založený už koncom 5. storočia svätým Fridolínom, ktorý podľa všetkého založil aj kláštor v Kostnici

⁴⁷ SCHAFF, Philip. *History of the Christian Church. Volume IV: Medieval Christianity. A.D. 570-1073*. 1882, s. 59-60. [online] Dostupné na internete: <<http://www.ccel.org/ccel/schaff/hcc4.i.ii.x.html>>

⁴⁸ KENNEY, ref. 2, s. 224.

⁴⁹ BULLOUGH, A. Donald. The Missions to the English and Picts and their Heritage (to c. 800). In LÖWE, ref. 4, s. 80-98.

⁵⁰ O priebehu kresťanskej misie medzi Piktami informuje Adamnán vo svojom živote svätého Kolumbu a Beda Ctihodný v *Cirkevných dejinách anglického národa*.

(Konstanz).⁵¹ Avšak až o storočie neskôr sa kristianizačná aktivita zintenzívnila v osobe svätého Kolumbána Mladšieho, ktorý v roku 591 so svojimi druhmi začal kresťanskú misiu na území Franskej ríše.⁵² Burgundský kráľ Guntram mu poskytol miesto na život v rozpadnutej rímskej pevnosti Annegray v pustatine pohoria Vogézy (dištrikt Haute-Saône), kde tento svätec založil prvý kláštor. Jeho príkladný život k nemu priviedol čoskoro mnohých nasledovníkov, takže sa musel poobzerať po vhodnejšom mieste na ich usadenie. Vybral si lokalitu vzdialenú asi 13 kilometrov na východ, rímsku pevnosť Luxovium, na ktorej troskách postavil so svojimi spoločníkmi slávny kláštor Luxeuil. Ani ten však nestačil pojať všetkých potenciálnych adeptov mníšskeho života. Kolumbán Mladší dal preto postaviť tretí kláštor asi 6 kilometrov na severozápad odtiaľ zvaný Fontaines.⁵³

Pôsobenie írskych mníchov na území Franskej ríše so sebou prinieslo aj nedôveru a závisť domáceho kléru. Franskí duchovní útočili na Kolumbána Mladšieho z rôznych dôvodov,⁵⁴ no hlavne kvôli tomu, že sa pridržiaval írskemu počítaniu Veľkej Noci. Na synodách zvolaných franským duchovenstvom si biskupi presadili úplnú právomoc nad opátni na území ich diecézy a odmietli írsky výpočet Veľkej Noci ako nesprávny a nekánonický. Kolumbán Mladší stratil aj podporu svojho svetského patróna, takže sa musel presunúť na iné miesto. Po dlhšom putovaní územím Galie, počas ktorého sa dostal aj na územie dnešného Švajčiarska, prešiel v roku 612 cez Alpy do severného Talianska, kde ho prijal longobardský kráľ Agilulf. Ako útočisko mu poskytol kus zeme na úpätí Apenín medzi Milánom a Janovom pri rieke Trebbi. Tu Kolumbán Mladší založil známy kláštor Bobbio. Spomienkou na jeho pobyt v tomto kraji nesie dodnes mestečko San Colombano, kde sa vraj podľa tradície zastavil a kázal ľuďom Božie slovo.⁵⁵

⁵¹ V poslednej dobe sa však jeho írsky pôvod – už aj kvôli jeho nemeckému menu – spochybňuje. Pozri: MÜLLER, Wolfgang. Der Anteil der Iren an der Christianisierung der Alemannen. In LÖWE, ref. 4, s. 336-337.

⁵² Poznatky o jeho živote nám sprostredkoval mních Jonáš z talianskej osady Susa autor životopisného diela „*Vita Columbanii*“, ktorý pôsobil v kláštore Bobbio založenom Kolumbánom.

⁵³ SCHÄFERDIEK, Knut. Columbans Wirken im Frankenreich (591-612). In LÖWE, ref. 4, s. 177.

⁵⁴ Vážnym dôvodom na konflikt medzi írskymi misionármi a katolíckou hierarchiou Franskej ríše bolo pôsobenie množstva potulných írskych kňazov a biskupov („*episcopi vagantes*“) vykonávajúcich svoju činnosť bez akejkoľvek kontroly a podriadenosti. V Írsku bolo zvykom, že biskupi vykonávali svoje funkcie bez toho, aby boli zaradení do cirkevnej organizácie a spravovali zverenú diecézu, ale v „diecéznej“ cirkvi na kontinente bola takáto prax anomáliou. KENNEY, ref. 2, s. 518. Predmetom kritiky bola aj osobitá írka prax vysluhovania niektorých sviatostí, napríklad krstu. Íri totiž obyčajne krstili obyčajnou, nepožehnanou vodou, čo sa priečilo cirkevnej praxi na kontinente. Týmto problémom sa zaoberala aj synoda na brehoch Dunaja v roku 796, podľa ktorej nevzdelaní duchovní (clerici illiterati) pôsobiaci ako misionári krajiny Avarov i Slovanov krstili namáčaním do vody bez Vyznania viery a vyhlásenia, že to robia v mene svätej Trojice. Týmto klerikmi by mohli byť írskoti misionári, čo je jeden z nepriamych dokladov o ich prítomnosti i na našom území. RATKOŠ, Peter. Kristianizácia Veľkej Moravy pred misiou Cyrila a Metoda. In *Historický časopis*, 1971, roč. 19, č. 1, s. 74.

⁵⁵ KENNEY, ref. 2, s. 188.

V Kolumbánovom (Ml.) diele pokračovali aj jeho žiaci. Svätý Gál pôsobil na území dnešného Švajčiarska, svätý Deicolus z Lure v Burgundsku, svätý Valér z Leucone v Pikardii.

Svätý Gál ako Kolumbánov (Ml.) nasledovník kázal Božie slovo na území Suébov a Alamanov (Švábov), resp. vo Švajčiarsku, v okolí Zürišského jazera a jazera Kostnica (nem. Konstanz). Podľa svedectva Gálovho životopisu dal tento svätec v osade Tuggen vypáliť pohanskú svätyňu a zahodil obraz pohanských bohov do Zürišského jazera. K podobnému opatreniu pristúpil aj v osade Bregenz, ktorej kostol bol znesvätený pohanskými obrazmi. Gál ich dal zničiť a odhodiť do Kostnického jazera.⁵⁶ V horskej pustatine pri Steinachu si vybudoval pustovňu, na mieste ktorej bol po jeho smrti vybudovaný kláštor zasvätený jeho menu: Sankt Gallen. Kláštor v Sankt Gallene však nebol írskym kláštorom, hoci v tamojšej mníšskej komunite boli početne zastúpení aj Íri.⁵⁷

V severozápadnej časti Franskej ríše, na území dnešného severného Francúzska (v Pikardii), Flámsku a v Belgicku sa írsky misia uskutočňovala od začiatku 7. storočia v osobe spomínaného Kolumbánovho (Ml.) nasledovníka Valéra z Leucone, ďalej prostredníctvom mníchov Caidoca, Fricora a ich žiaka Riquiera, potom svätých Eloquia a Amanda, ktorý bol síce pôvodom z Akvitánie, no pripojil sa k írskemu mníšstvu a napokon svätého Fursu, zakladateľa kolónie írskych mníchov v Péronne („*Perrona Scottorum*“), ktorá sa stala centrom vyžarovania írskoho vplyvu v týchto končinách, a jeho brata Foillana fundátora kláštora vo Fosses pri Namure vystupujúceho v dokladoch ako „*monasterium Scottorum*“.⁵⁸

Pôsobenie írskych misionárov zasiahlo aj oblasť Franska. Kresťanstvo sa tu síce rozširovalo už skôr, nemalo však pevné korene, preto prítomnosť írskych duchovných a ich kristianizačná aktivita bola opodstatnená. Dokazuje to príbeh svätého Kiliána, ktorý sem prišiel z Írska so svojimi 12 druhmi koncom 7. storočia.⁵⁹ Dostal sa do oblasti Würzburgu, kde začal s povolením pápeža obracať pohanských Frankov na vieru. V tejto svojej činnosti bol pomerne úspešný, podarilo sa mu pokrstiť aj celú kniežaciu rodinu. Čoskoro sa však dostal do konfliktu s kniežat'om Gozbertom, ktorého kritizoval pre jeho manželstvo s vdovou po vlastnom bratovi. Gozbert dal kvôli tomu Kiliána spolu s jeho druhmi zavraždiť. Na hrobe mučeníkov sa čoskoro začali diať zázraky, vďaka čomu sa z tohto miesta stalo cirkevné

⁵⁶ Podrobnosti o živote a skutkoch svätého Gála nám prinášajú jeho tri životopisy. Pozri Vita Galii confessoris triplex. In KRUSCH, Bruno. (ed.) *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum IV. (Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici)*. Hannoverae – Lipsiae, 1902, s. 251-256, 256-280, 280-337.

⁵⁷ MÜLLER, ref. 51, s. 340.

⁵⁸ KENNEY, ref. 2, s. 500-510.

⁵⁹ Príbeh mučeníckej smrti svätého Kiliána pozri: Passio Kiliani martyris Wirziburgensis. In LEVISON, Wilhelm. (ed.) *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum V*. Hannoverae et Lipsiae, 1910, s. 711-728.

centrum – sídlo biskupstva.⁶⁰ Pôsobenie Írov na území južného Nemecka zanechalo dodnes svoju stopu v slovnej zásobe. Nemecký pozdrav používaný v tejto oblasti „*Griß Gott*“ má zrejme svoje korene v írskych kláštoroch, kde sa mnísi zdravili pozdravom: *go mbeannaighe Dia dhuit* („*Nech Ťa Boh žehná*“).⁶¹

Prítomnosť írskych mníchov na území Bavorska už v 7. storočí dokazujú okrem viacerých náznakov – ako sú napríklad špecifické patrocíniá rozšírené v Írsku (sv. Peter, sv. Salvátor), úcta k svätým a pod. – aj písomné pramene. Kolumbánov (Ml.) životopisec Jonáš spomína, že dvaja Kolumbánovi žiaci, mnísi z kláštora Luxeuil, Agilus a Eustasius, napĺňajúc odkaz ich učiteľa, šírili v týchto krajoch kresťanstvo.⁶² Írskeho pôvodu bol zaiste salzburský biskup Virgil a podľa všetkého aj biskup Rupert. Mnísi írského pôvodu pôsobili v 8. storočí v bavorských kláštoroch Chiemsee a Tegernsee. Doklady írskych vplyvov prejavujúcich sa v pisárskej škole svätého Emeráma v Rezne (nem. Regensburg) vedú k teóriám o prítomnosti írskej mníšskej komunity i v samotnom sídle bavorských vojvodov. Írski duchovní pôsobiaci v Bavorsku sa zaslúžili o ďalšie rozšírenie kresťanstva na východe a juhovýchode vojvodstva a rovnako tak medzi slovanskými kmeňmi žijúcimi v tejto oblasti alebo pohanskými Avarmi.⁶³

Kláštory, ktoré vznikli v priebehu misií írskych kristianizátorov na viacerých miestach západnej Európy a ktoré sa vo svojom živote riadili regulou svätého Kolumbána Mladšieho však čoskoro prešli na pravidlá mníšskeho života ustanovené svätým Benediktom. Viaceré z týchto kláštorov prijali benediktínsku regulu hneď pri svojom založení. Koncom 11. storočia vzniklo na území Nemecka niekoľko kláštorov určených výlučne pre írskych mníchov (nem. Schottenklöster). Okolo roku 1072 založil Marianus Scotus (írs. Muiredach) v Rezne írsky kláštor svätého Petra známy ako Weih-Sanct-Peter. Jeho krajanovia vzápätí nasledovali tento príklad a pokračovali v zakladacej aktivite. V priebehu storočia vznikli ďalšie kláštory: svätého Jakuba v Rezne (1090), s rovnakým zasvätením vo Würzburgu (1134), svätého Egida v Norimbergu (1140), svätého Jakuba v Kostnici (1142), Panny Márie vo Viedni (1155), svätého Mikuláša v Memmingene (1168), svätého Kríža v Eichstätte (1183) a priorstvo v Kelheime (1231). Tieto kláštory vytvorili osobitnú kongregáciu ustanovenú pápežom Inocentom III. v roku 1215, na čele ktorej stál opát kláštora sv. Jakuba v Rezne ako

⁶⁰ WENDEHORST, A. Die Iren und die Christianisierung Mainfrankens. In LÖWE, ref. 4, s. 319-321.

⁶¹ *Tamže*, s. 325.

⁶² „*Eusthasius ... magistri praeceptum implere parat, ut gentes quae vicinae erant fidei pabulo aleretur ... ad Boias, qui nunc Baioarii vocantur, tendit ... plurimos eorum ad fidem convertit.*“ IONAS, ref. 45, s. 243-244.

⁶³ KOLLER, Heinrich. Die Iren und Christianisierung der Baiern. In LÖWE, ref. 4, s. 365.

generál. Írske kláštory v Nemecku však postupom času z rôznych dôvodov upadali a boli prevzaté Nemcami.⁶⁴

Koniec írskoho monasticizmu na smaragdovom ostrove nastal v 12. storočí po normanskej expanzii do Írska. Toto územie sa stalo súčasťou Anglicka a to začalo presadzovať reformy aj v cirkevnej oblasti. Čoraz častejšie sa začali ozývať hlasy, ktoré túžili po reforme írskej cirkvi. Najmä Gerald z Walesu sa sťažoval na kláštorný úpadok írskych kláštorov. V roku 1142 prišla do Írska rehoľa cistercitov a to bol začiatok konca írskoho monasticizmu.

Reformné snahy írskej cirkvi sa docielili presadením kontinentálneho monasticizmu. Definitívny zánik írskoho monasticizmu nastal po dvoch cirkevných synodách v polovici 12. storočia – v Ráith Bresaille v roku 1111 a v Kellse v roku 1152, kedy sa v Írsku presadilo diecézne zriadenie podľa rímskeho vzoru. Írsky monasticizmus, ktorý organizoval írsku cirkev od raného stredoveku, bezpodmienečne zanikol.

Origins of Irish Monasticism and Christianisation Activities of Irish Monks

Christian faith has been always typical for residents of the Emerald Isle. Even today, the Irish belong to nations with the most developed religious sentiment. However, the origins of Christianity on this island are, paradoxically, not so clear and obvious. Because of its insular position, Ireland was predestined for different development in comparison with the European continent, not only in the secular sphere but especially in the spiritual sphere. We are talking about the so-called Irish monasticism whose formation is associated with the name of the greatest Irish saint, St. Patrick. Monasticism is a term for monastic movement whose members live in a hermitical way and this lifestyle consists mainly of prayers and work. This paper consists of two parts. In the first part, the attention is drawn to the origins of the Irish monasticism, its typical features and differences from monkhood in the continent. Except for St. Patrick, we also focus on some other great Irish saints of that period. The second part is aimed at Irish missions directed at the territory of Scotland and England and at the European continent, which was spiritually decimated after the migration of pagan nations. By means of monastery establishment and christianisation, Irish and Scottish monks sought to uplift Europe spiritually.

Keywords: Ireland, Irish monasticism, St. Patrick, Irish saints, particularities of the Irish monkhood, Irish missions, 1st (390) – 12th century

http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=historia_nova

SOFKOVÁ, Jana. Začiatky írskoho monasticizmu a kristianizačná činnosť írskych mníchov. In *Štúdie o dejinách*. Historia nova 6. [online] Bratislava : Stimul, 2013, s. 11-25. Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/Hino6.pdf>

⁶⁴ KENNEY, ref. 2, s.617-618.